

VONDEL EN DE BIJBEL

*Gods woorden staan gespeld met letterstarren
En klaar en vast. Wie kan Gods taal verwarren?*

Vondel

Hij heeft van kinds af de Heilige Schriften geweten, die hem wijs konden maken tot zaligheid.

Vader Joost van den Vondel en moeder Sara Kranen woonden te Keulen. Ze hadden er de wijk moeten nemen van Antwerpen uit, waar zij als Doopsgezinden alle uren in gevaar waren geweest. Zoo werd de zoon Joost den 17den November 1587 in ballingschap geboren in de Grosze Witschgasse en groeide hij op in de Roomsche stad, waar de aartsbisschop zetelde, de stad „vol kloosters en vol kerken.” Vader en moeder bleven bij hun geloof en leefden als vreemdelingen in de kerk-wereld van Keulen. Later verhuisde de familie naar Utrecht, nog later naar Amsterdam, omdat het leven der Doopsgezinden bemoeilijkt werd.

VONDEL IN
BURGEMEESTERSKAMER
10 AUG. 1668

Nu ga ik de levensgeschiedenis van den dichter niet verder verhalen, alleen het jaar 1639, dat van zijn overgang tot de Roomsche-Katholieke kerk, moet nog genoemd. Want, wie nadenkt over het onderwerp: Vondel en de Bijbel, zal met dit feit rekening hebben te houden. Omdat voor Vondels besef Gods Woord nergens zoo zuiver bewaard werd als in de Moederkerk en de Hervorming den Bijbel verlaagde door hem af te halen van het altaar.

Maar dit neemt niet weg, dat Vondel zijn heele dichterleven door aan den Bijbel is geïnspireerd.

Wie Vondel leest, wordt aan den Bijbel herinnerd — sterker nog: wie den Bijbel niet kent, voor hem blijft Vondels poëzie duister. Vondel is niet te verstaan zonder

Bijbelkennis, zonder meer dan oppervlakkige Bijbelkennis. Vondel heeft studie gemaakt van den Bijbel, is in den Bijbel doorkneed.

Wie zijn bundel: „De Helden Godes” maar doorbladert — en hij behoort tot Vondels jeugdwerk — verwondert zich reeds over de enorme kennis der Bijbelsche historien. Vondel en de Bijbel; Rembrandt en de Bijbel: het leven van de twee kunstenaars der zeventiende eeuw kan niet zonder den Bijbel gedacht. Zooals de schilder de Bijbelverhalen vertelt in vorm en kleur, zoo teekent Vondel ze met zijn beeldende taal.

En nu kunnen we met Vondel in heel wat verschillen van meening: over de plaatsbepaling van den Bijbel in Christus' kerk; over de wijze, waarop de fantasie de Bijbelverhalen behandelde; over het tekstgebruik, dat eigen inzichten moest verdedigen en anderer opvattingen bestrijden — zelfs over dogmata, die de Bijbel leert en die Vondel verwierp — maar hierover zijn allen het toch wel eens, die Vondel kennen, dat deze dichter Gods Woord beschouwde als het levensboek, dat hij de kerngedachte van de Openbaring heeft verstaan, den Bijbel als troostboek heeft aanvaard en allereerst als het boek der Waarheid, en dat hij getracht heeft, in eenvoud des harten te leven naar de inzettingen, die de Bijbel den mensch bekendmaakt.

Dit laatste niet te vergeten.

Vondels hekelpoëzie is fel, hier en daar te fel en dikwijls geboren uit een ijver zonder verstand, vaak in strijd met de wet der liefde — maar ook ontstaan uit de verontwaardiging over velen, die onrecht en geweld verbloemen met den Godsdienst, „als waer die saeck in schijn en tongeklank gelegen.”

De woorden staan in den brand:

„Of sou 't geen Godsdienst sijn, rechtvaardigheyt
te plegen?
Maer slincx en rechts te staen na allerhande goed?
God voeren in den mond, de valscheyt in 't gemoed?”

Om dan kort en bondig de these te stellen, immers ontleend aan de Heilige Schrift zelf:

„De waarheyt eyscht het hart, en niet soo seer 't gebaer.”

Vondel en de Bijbel.

Lees het eerste gedicht van zijn leven, het „Schriftuerlijck Bruilofteffereyn” van 1605 en reeds treft de gedachte, dat hij in het licht der Schrift het huwelijk wil zien en in dit huwelijk het symbool van den band tusschen Christus en Zijn kerk: „Gods kercke is de rechte (echte) Bruyt.”

Het is niet mogelijk om in een kort artikel te beschrijven, welk een plaats de Schrift in den arbeid van Vondel heeft. Vondels gedichtenschat is zóó groot en rijk, dat we slechts een en ander kunnen aanstippen.

En dan vraagt tweeërlei onze aandacht. Ten eerste, dat Vondel bij voorkeur het Bijbelverhaal tot onderwerp van zijn poëzie koos en naast dit Bijbelverhaal ook andere deelen der Heilige Schrift.

Zijn Harpzangen zijn vertalingen der Psalmen en vele dezer zangen getuigen er van, hoe de dichter de gedachten van de oude Psalmzangers heeft verstaan en hoe hij er in vond, wat eigen ziel beroerde. Zondebesef, behoefte aan verlossing, dankbaarheid voor Gods ontferming.

En bij het lezen van Vondels Bijbelsche drama's is het niet anders.

Ze behooren niet alleen tot het schoonste, wat onze literatuur voortbracht, maar doen ons den dichter zien als den oprechten Christen, die brandt van ijver voor de eere

De gedenkpenning, ter herinnering aan den 350sten verjaardag van Vondels geboorte, geslagen door de Kon. Begeer te Voorschoten.

Gods en die eerbiedig neerknielt bij het Kruis der verzoening, alleen zijn hulp verwachtend van Hem, Die er aan bloedde en boette als Borg en Middelaar. Vondel hangt aan het Kruis geen lauwerkrans. Hij heeft het leeren verstaan met den Gereformeerden Revius, dat hij-zelf dit Kruis oprichtte: „Ick ben 't o Heer, ick ben 't, die U dit heb gedaen.”

„O bloed en watterrijke rots,
O hartebron der wijsheid Gods,
O artsenij voor alle krancken!
Vergun mij ook een druppel nat,
Bevloei mijn dor en dorstig blad
En leer mij mijn Verlosser danken.”

En lees nu zijn Pascha, het eerste treurspel of zijn Jozef-trilogie, zijn David-spelen, zijn Lucifer, zijn Adam in Ballingschap, zijn Jephta, zijn Noach en nog andere — bij alle fantasie, ook bij die fantasie, die sommigen bedenkelijk noemen, zijn de hoofdwaarheden der Openbaring in haar zuivere gestalten altijd te ontdekken. En in andere drama's — ik noem alleen Gijsbrecht van Aemstel en Maeghden, eveneens.

Voor Vondel was de Bijbelsche historie geen reeks van afzonderlijke verhalen, maar 't epos der ontwikkeling van Gods plan. Hij zag dit plan verwezenlijkt in de komst van Christus, die hij in heerlijke reien heeft bezongen. De val der engelen in den hemel, die der menschen in het paradijs, de verlossing op Golgotha en de wederkomst van Christus ten

De familie Vondel op reis met de huifkar.

oordeel, waren hem de hoofdmomenten der historie.

En wat Vondel in de engelenrei van zijn Lucifer als met trillende hand schreef, was de belijdenis van zijn vrome hart, het gevoel van zijn diepen eerbied voor God; het uitbreiden der armen naar den hemel, omdat hij alleen bij God de levenskracht zocht: „Buyten Godt is 't nergens veilig.”

De Hebreuwsche figuren in de Schrift beelden hem den Messias.

Jozef heet een feniks, de vogel, die, verbrand, uit zijn asch verrijst, en Vondel denkt aan de Opstanding van Christus.

Samson overwint de vijanden door zijn dood: Vondel ziet hem stuntelen door den tempel van Dagon: de koralen der onbesnedenen zingen Gaza's triomf, maar het wraakgebed vindt den weg naar den hemel en Samson breekt der Filistijnen macht in Gods mogendheid.

Jephta's dochter geeft zich vrijwillig als offer voor de zonde en dezelfde offergedachte lezen we in het vroeger geschreven treurspel: Peter en Pauwels, waarin de Christen-soldaten hun wapenen neerleggen, om zich als tamme schapen te wijden aan 't weerloos Lam, „Dat stom vanzelf ten outer kwam.”

David wordt na zijn ontroning gevolgd door een trouwen vriend, en de parallel is duidelijk, als deze het zwaard in de scheede steekt en de verrader vlucht naar den strop.

„De dichter bespeelt het Oude en het Nieuwe Testament dooreen als een orgel met dubbel klavier.”

Ik heb maar een paar punten genoemd, die ons overtuigen, hoe Christus voor Vondel het middelpunt der historie was.

Lees Joannes de Boetgezant, De Kruisberg, en ik kan een rij van gedichten noemen — die alle den Verlosser als voor ooggen schilderen.

Het is de Afdeling der wet. uitgedrukt
 het is de Afdeling der wet. uitgedrukt
 die in zijn dingsgelykheit zo veel aan
 sint huyb's Antje grom 1666 uitdrukke
 Deze plaat, grom grom de gromie by 61 met
 is dat de plaat is van huyb's Antje grom
 die in zijn dingsgelykheit zo veel aan
 sint huyb's Antje grom 1666 uitdrukke
 Die plaat, grom grom de gromie by 61 met
 is dat de plaat is van huyb's Antje grom
 die in zijn dingsgelykheit zo veel aan
 sint huyb's Antje grom 1666 uitdrukke
 Die plaat, grom grom de gromie by 61 met
 is dat de plaat is van huyb's Antje grom
 die in zijn dingsgelykheit zo veel aan
 sint huyb's Antje grom 1666 uitdrukke

Handschrift van Vondel

Vondel en de Bijbel.

Ten tweede blijkt ons uit menig gedicht, hoe Vondel in zijn persoonlijk leven zich door den Bijbel leiden liet.

Ik denk alleen aan die verzen, die den eenigen troost in leven en sterven grijpen, als droefheid en diepe smart dit leven wonden.

Dan wendt de dichter zich af van de dingen, die men ziet, tot de dingen die men niet ziet.

Dan straalt hem uit den hemel eeuwigheidslicht, dat het donker doet verdwijnen.

„Wanneer dit tijdelijk leven endt,
Begint het endelooze leven” —

weet Vondel, als zijn hart schreit bij het lijk van zijn lieve kleindochter. Als hij en Mayken, zijn dierbare echt-vriendin, treuren bij het gestorven Konstantijntje, zingt hij van de hemelvreugd, die het kind nu geniet.

Als Vossius staat bij zijn dooden zoon Dionys, zendt hem Vondel zijn Vertrouwinghe.

„Men klaaght, indien de kiele strandt.
Maar niet, wanneer se rijkj gelaën,
Uit den verbolgen ocean
In een behoude haven landt.”

Als het Burgerweeshuis te Amsterdam Vondel om een opschrift verzoekt, schrijft de dichter die fijne kleen-gedichtjes, waarin hij een Bijbelgedachte vertolkt in de regels:

„Der Weezen Vaeder derft hij niet
Die Weezen troost in haar verdriet.”

En in zijn „Bede voor het Walenweeshuis” vergelijkt hij deze stichting met Bethlehem.

„Heeft Christus arm voor ons geleden,
Wie kan voorbij dees kribben gaan
En stallen, zonder met de Wijzen
Te offeren een luttel goudt,
Om 't naekt en hongrig kint te spijzen,
Dat in dit Bethlehem verkoudt?”

Bethlehem — dat is voor Vondel de stad, die hem zijn kleinheid en schuld doet gevoelen. In 's dichters kerst-poëzie treft altijd de ontroering bij de gedachte aan de vernedering Gods in de menschworing.

Daarom voelt Vondel zich, als Guido Gezelle later, „het nietig schepselken,” boos en schuldig, maar toch hopen-de op Gods barmhartigheid. Hij wil nederig Gode leven, volgen waar 's Heeren hand hem leidt.

„De hemel heeft het kleen, varkoren.
Al wie door ootmoed word herboren,
Die is van 't hemelsche geslacht.”

A. L. v. HULZEN

UITSLAG PRIJSRAADSEL No 1

(Opgave No 1, blz. 13)

Dit lettergreepraadsel heeft wel de belangstelling getrokken en het eigenaardige is, dat ditmaal allen, die er hun krachten op beproefden en een antwoord inzonden, het juiste antwoord gaven. Geen enkele fout. Dat is wel heel bijzonder.

184 lezers en lezeressen vonden den versregel van Vondel, aldus luidende:

Wie zich te plomp verheft, raecht plotseling ten val,

waarbij de volgende woorden werden gevormd:

waaghals, inbreuk, eega, zwaluw, index, café, handdoek, tijger, effect, parool, letter, okshoofd, masker, pekelt, velvet, eiber, radijs, hiaat, email, fideel, termijn, renet, artis, engte, colbert, komeet, tenor, plakkaat, lorrie, oorlam, tulband, sikkelt, epos, luxe, ivoor, neiging, giro, twijfel, exces, nobel, vernuft, adem, lysol.

De tien prijzen vielen ten deel aan:

J. B. Bakker, Rotterdam; D. v. d. Meulen, Den Haag; Mej. E. C. Dominicus, Schiedam; Mevr. Chr. v. d. Kuil-Schraven, Hilligersberg; D. Kuijper, Alphen a/d Rijn; Mej. W. F. Eijgen-daal, Den Haag; Mevr. J. Blok-Willemse, Utrecht; Z. de Rui-ter, 's Heer Arendskerke; Zr R. B. Goossen, Rotterdam; A. L. Turion, Poortugaal.

De prijzen worden door de Uitgevers verzonden.

Voor de Zieken

Door Ds A. C. DIEDERIKS

Het gebeurt vaak, dat wij in den storm van het leven ver-liezen, wat wij misschien zoo trots met ons droegen. Net zoals het aan boord van een schip kan gaan: wij dragen iets over het dek, maar plotseling maakt het schip een geweldigen sprong en onwillekeurig zoeken wij houvast, we grijpen de verschansing en wat wij in de handen had-den, laten wij vallen.

Wij gaan door het leven en wij dragen allerlei dingen met ons mee, waarop wij ons misschien wel beroemen. Maar in den storm van het leven, in echt moeilijke dagen ver-liezen we dat alles. We kunnen maar één ding doen: we zoeken een steunpunt.

En straks strekken we onze leege handen uit naar God — om Zijn genade te ontvangen.

Leege handen — 't begin van den waren rijkdom!

DRAAIBARE ZENDMASTEN

De ultra-korte golf, die bij de radio-techniek meer en meer in gebruik komt heeft eigenschappen, die haar voor be-paalde doeleinden zeer aantrekkelijk maken. Een van deze eigenschappen is wel haar sterk richteffect, dat bij de cen-timetergolf wel zoo nauwkeurig werkt, dat bij uitzending met een goede beam-antenne de energie wordt uitgestraald naar één nauwkeurig omlijnde plek, hetgeen o.m. bij ge-heime berichtgeving de methode zeer vereenvoudigt. Im-mers kan men op deze wijze tusschen twee stations een verbinding onderhouden, waarbij het practisch onmogelijk is, dat andere ontvangers „meeluisteren.” Een ander voor-deel is de groote energie-besparing, want het ligt voor de hand, dat de bij deze golven gebruikte energie een veel grooter nuttig effect heeft, dan wanneer men van golven gebruik maakt, die zich van den zender af naar alle wind-streken verspreiden.

In werelduitzendingen heeft men reeds lang van deze gun-stige eigenschappen van de ultra-korte golf gebruik ge-maakt, omdat men op deze wijze met betrekkelijk geringe energie geweldige afstanden kan overbruggen. Een be-zwaar was daarbij echter, dat een vrij ingewikkelde zend-inrichting noodig was, of liever, dat men over verschillende